

## תוכן עניינים

|         |                                          |  |
|---------|------------------------------------------|--|
| 4.....  | מבוא                                     |  |
| 6.....  | 1. רקע תיאורטי                           |  |
| 6.....  | 1.1 עידן ההגירה העולמי                   |  |
| 6.....  | 1.1.1 הגדרה וסוגים של הגירה              |  |
| 8.....  | 1.1.2 ההגירה ההמונית של המאה ה-21        |  |
| 9.....  | 1.1.3 חייו וקשייו של המהגר               |  |
| 11..... | 1.1.4 התמודדות המדינות עם משבר הפליטים   |  |
| 13..... | 1.2 הגירה בישראל                         |  |
| 13..... | 1.2.1 ישראל כקיבוץ גלויות                |  |
| 14..... | 1.2.2 בין הגירה חוקית ובלתי חוקית בישראל |  |
| 17..... | 1.2.3 סיפור עלייתם של יהודי אתיופיה לארץ |  |
| 18..... | 1.2.4 קליטה ועלייה של יהודי אתיופיה      |  |
| 19..... | 1.2.5 קשיים ואפליה בקרב יהודי אתיופיה    |  |
| 22..... | 2. שיטות מחקר                            |  |
| 22..... | 2.1 שאלת המחקר והשערת המחקר              |  |
| 22..... | 2.2 שדה ומשתתפי המחקר                    |  |
| 23..... | 2.3 הליך וניתוח הממצאים                  |  |
| 25..... | 3. ממצאים                                |  |
| 25..... | 3.1 תפיסה עצמית של אושר                  |  |
| 26..... | 3.2 המשפחה והשתלבות המשפחה               |  |
| 26..... | 3.3 השתלבות בתקופת הילדות                |  |
| 27..... | 3.4 השתלבות חברתית ותרבותית              |  |
| 29..... | 3.5 השתלבות כלכלית                       |  |
| 29..... | 3.6 מניעים ותהליך פתיחת עסק וחנות        |  |
| 30..... | 3.7 הצלחת החנות ומחשבות לעתיד            |  |
| 31..... | 4. דיון                                  |  |
| 32..... | 4.1 מאבקם של אוכלוסיות מוחלשות           |  |
| 33..... | 4.2 בין תרבות ישראלית לתרבות יהודית      |  |
| 34..... | 4.3 החנות כהתמודדות מקומית וחברתית       |  |
| 35..... | 5. סיכום                                 |  |
| 35..... | 5.1 תרומת המחקר                          |  |
| 35..... | 5.2 מגבלות המחקר והמלצות למחקרי המשך     |  |
| 37..... | 6. מקורות                                |  |
| 41..... | נספחים                                   |  |
| 41..... | נספח א': שאלון המחקר                     |  |
| 43..... | נספח ב': ראיונות המחקר                   |  |

## מבוא

מלחמת האזרחים בסוריה, ניתן לומר, הביאה תופעה קיימת, תופעת ההגירה, אל ממדים חדשים, כאלו אשר עיצבו מחדש את היחס של המערב אל מדינות מפותחות פחות, תוך התמודדות עם אתגרים ביטחוניים ותרבותיים (Kushnirovich, 2015). ישנם סיבות רבות לאותה הגירה, אם בסוריה, אשר נבעה מביטחון אישי ולעיתים קרובות, אבדן הבית, הביאה אנשים למצוא מכסה במדינה אשר תסכים לאמץ אותם. לא פעם, הגירה נובעת מצרכים תעסוקתיים, עקב קשיים כלכליים, לא ביטחוניים, אשר מובילים אנשים רבים להגר למדינות מצליחות יותר, ולמצוא תעסוקה אשר תפרנס את כל המשפחה. הביטחון אישי והמשפחתי, יחד עם הביטחון הכלכלי, מהווים את הסיבות העיקריות, יחד עם סיבות משניות יותר, כמו פערים מגדריים, ערכיים ואף דתיים, אשר מובילים לא פעם אנשים להגר ממדינה אחת לאחרת (Amit & Bar-Lev, 2015).

בישראל, כמו מרבית מדינות המערב, מתנהל וויכוח ציבורי סוער לנוגע למדינות ההגירה הישראלית, אשר בשונה מכלל מדינות אלו, גרעינו בחוק השבות ושאלת יהדותו של המהגר. לאורך עשורי הקמתה של מדינת ישראל, נהנתה מדינת ישראל ממספר הגירות חשובות, אשר חיזקו את מעמדה הדמוגרפי ועזרו לישראל להתחזק לעומת אתגריה הביטחוניים והכלכליים. עם זאת, ברמה התרבותית, גם היום, עדיין נשאלות שאלות הנוגעות לעצם הצלחתם של אותם הגירות להשתלב במציאות הישראלית, בעולם התעסוקה הישראלי, ובעיקר בתרבות הישראלית (דובינר, 2012).

עבודת מחקר זו תתמקד באוכלוסייה אחת כזו, אוכלוסיית האתיופים במדינת ישראל, תוך בחינה של אזור גיאוגרפי ספציפי – שכונת האתיופים של ראשון לציון, רמת אליהו. שאלת המחקר לכן, הינה, **כיצד תופסים יוצאי אתיופיה בדור השני (שנולדו בארץ) את השתלבותם החברתית והכלכלית במדינת ישראל ומהי רמת השתלבותם?** עבודת המחקר תתמקד בבעלי עסקים בשכונה, התייחסותם למצבם הכלכלי, החברתי, כמו לעמדתם בכל הנוגע לשילובם בחברה, תוך שילוב של מחקר כמותי ואיכותני.

השערת המחקר נוכח סקירת הספרות הראשונית שבוצעה, היא שיוצאי אתיופיה דואר שני מוצאים את השתלבותם החברתית והכלכלית ברמה נמוכה מאד, וכי תחושה זו שלהם, מייצרת ניכור וניתוק הן מהמדינה והן מהציבור הישראלי הכולל.

עבודת מחקר זו עניינה אותי במיוחד, מכיוון שאני עצמי מכירה באופן אישי את השכונה, ולכן היא מעניינת אותי, כמו גם שהיא נגישה אליי. כחלק מבני ובנות העדה האתיופית, ביקשתי להכיר את ההיסטוריה של בני דורי ומבוגרים ממני, כדי להבין את השורש של היחס או היחסים הקיימים בין מדינת ישראל ועם ישראל, לבין העם האתיופי, אשר במיוחד בימים אלו, נמצא בסכסוך היסטורי ומשמעותי עם החברה הישראלית ועם גופי המדינה, לרבות המשטרה או הממשלה.

עם זאת, בשנים האחרונות השכונה עברה שינויים, אשר אותם אני מבקשת לבחון ולזהות האם שכונה זו, כשכונה של בני הקהילה זה שנים רבות, יכולה להצביע על שינוי חברתי ישראלי כולל, בדרך לשילוב בריא יותר ותחושת שייכות גדולה יותר.

## 1. רקע תיאורטי

הרקע התיאורטי עבור עבודת מחקר זו יחולק לשני חלקים עיקריים. בחלק הראשון, אעסוק בבעיה הגלובאלית אשר מעסיקה רבות את האקדמיה העולמית בימים אלו, של הגירה של המונים ממדינות מתפתחות וערביות אל מדינות מפותחות ומערביות. הגירה שמשנה את המרחב העירוני בערים מרכזיות, מייצר תהליכים פוליטיים המייצרים פחד וניכור של התושבים כלפי המהגרים, וקבלת החלטות מורכבת מצד ממשלות. בחלק השני, אעסוק באופן ספציפי במדינת ישראל, היחס המורכב שלה למהגרים בלתי יהודים, והיחס ההיסטורי של המדינה והחברה למהגרים בני מיעוטים, לרבות האוכלוסייה האתיופית. בסוף חלק זה, אעסוק באופן ממוקד באוכלוסייה המתגוררת בראשון לציון, תוך הצגת פרטים דמוגרפיים עליה ועל מחקרים, אם נעשו, על אוכלוסייה זו.

### 1.1 עידן ההגירה העולמי

#### 1.1.1 הגדרה וסוגים של הגירה

הגירה מתייחסת (לרוב) למעשה של בודדים (הבוחרים להגר ולהפוך למהגרים) למעשה של אוכלוסיות שלמות, אשר נוטשות אזור גיאוגרפי אחד לטובת מקומות גיאוגרפיים אחרים. הגירה עשויה להתרחש באופן פתאומי עקב אירוע אסוני כזה או אחר (כמו אירוע טבעי, או מלחמה), והיא עשויה להתרחש לאורך שנים ועשורים רבים, שבה נוטים מאזור גיאוגרפי אחד להגר למקום אחר. הגירה יכולה להתרחש בתוך מדינה, כאשר אזור גיאוגרפי אחד ננטש לטובת אחר, או בין מדינות ויבשות. כאשר ההגירה היא בין מדינות או יבשות, ההגירה הופכת למסובכת הרבה יותר, ותלויה בחוקים מדינתיים ובינלאומיים הקובעים את מצבו של המהגר והאופן שבה המדינה מתמודדת עם המהגר (Hatton, 2016).

נהוג לרוב להפריד בין מהגרים או מהגרי עבודה לבין פליטים. כאשר מדובר בפליט, המשמעות היא שעזיבתו את מולדתו והגעתו (בדרך חוקית או בלתי חוקית) למדינה אחרת, נובעת מכך שישנה סכנה ממשית לחייו, ולכן החוק הבינלאומי, כמו גם האמנה האירופית בנוגע לפליטים, קובע חוקים שלפיהם על המדינה לנהוג בפליט שהוכר בתור כזה. מהגר עבודה לעומת זאת, מנצל מצב קיים וזמני אצל מדינה מסוימת, אשר צריכה כוח אדם בתחום מסוים (כמו למשל בתחום הבנייה או הטיפול הסייעות, אשר בולטים מאד באירופה כפי שהם בולטים בישראל), אשר האזרחים המקומיים מתרחקים ממנו, בגלל סוג העבודה והשכר בצידה. מהגרי עבודה, מוכנים להשתכר פחות מהמקומיים (עקב היחס של שכר העבודה במדינת ההגירה לעומת שכר העבודה במולדתם). למהגרים אלו, ישנו זמן קצוב שבו הם יכולים לעבוד באותה מדינה, שלאחריו עליהם לעזוב. עם זאת, לא פעם מפתח מהגר העבודה חיים במדינת היעד, ומעוניין להישאר, כאשר החוקים שונים בין מדינה למדינה (Raess & Burgoon, 2015).

הגירת עבודה נחשבת לתופעה עתיקה אשר הועצמה בצורה משמעותית בעשורים האחרונים עקב שינויים טכנולוגיים וגלובליים אשר יצרו עושר מסוים של הזדמנויות עבור מהגרים ממדינות